

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКО-МІСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙНИХ УТВОРЕНЬ НА ЗАСАДАХ ІНКЛЮЗИВНОСТІ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ

DEVELOPMENT OF RURAL-URBAN AGGLOMERATION FORMATIONS ON THE BASIS OF INCLUSIVENESS: UKRAINIAN AND INTERNATIONAL CONTEXT

У статті сформульовано та реалізовано завдання, пов'язані з аналітикою вітчизняного та зарубіжного контексту розвитку сільсько-міських агломераційних утворень на інклюзивних засадах. У процесі дослідження було визначено сутність агломерацій та виявлено спільні та відмінні риси класичних (міських) агломерацій та сільсько-міських агломераційних утворень. Увагу приділено характеристиці передумов та чинників формування сільсько-міських агломерацій, витоків яких беруть свій початок від здійснення в Україні реформи децентралізації публічної влади та управління. Доведено, що формування у просторових межах об'єднаних територіальних громад і укрупнених районів зі «змішаним» складом населення, наявними різноманітними ресурсами та функціями, спільними інтересами сільського та міського населення, згуртованого навколо розв'язання невідкладних соціально-економічних проблем, пов'язаних з нерівністю та бідністю, надало поштовх для включення сільсько-міської спільноти у процес створення інклюзії добробуту. За результатами дослідження зроблено висновки та окреслено напрями подальших наукових розвідок за цією проблематикою.

Ключові слова: інклюзивні засади, міські агломерації, реформа децентралізації, риси агломерацій, сільсько-міські агломераційні утворення, передумови та чинники формування сільсько-міських агломерацій, український та міжнародний контекст.

At the current stage of the development of globalization, which is characterized by increasing contradictions between the development of urbanization and ruralization both in developed countries and in developing countries, the role of agglomeration formations in solving socio-economic, ecological and political problems is growing. In Ukraine, the growth of the role of agglomerations in the development of various spheres of social life due to the consequences of the reform of decentralization of public power and management, the conditions of war. Given this, the chosen research topic has significant scientific relevance and practical significance. The purpose of the study is to analyze the domestic and international context of the development of rural-urban agglomeration formations on the basis of inclusiveness. For her implementation, the following tasks were formulated: to find out the essence, common and distinctive features of urban and rural-urban agglomerations; to determine the factors of formation of rural-urban agglomeration formations in Ukraine and in foreign countries; to characterize the specifics of the development of Ukrainian rural-urban agglomerations on the basis of inclusiveness in comparison with their foreign counterparts. In the process of research, the essence of agglomerations was determined and common and distinctive features of classic (urban) agglomerations and rural-urban agglomeration formations were revealed. Considerable attention is paid to the characteristics of the prerequisites and factors of the formation of rural-urban agglomerations. It has been proven that the formation within the spatial boundaries of united territorial communities and consolidated districts with a "mixed" composition of the population, available various resources and functions, common interests of the their inhabitants, united around the problem of improving the quality of life, became an impetus for the inclusion of the rural and urban population in the process creating inclusiveness. On the basis of a comparative analysis of the Ukrainian and international context of the development of rural-urban agglomeration formations on an inclusive basis, a conclusion was drawn regarding the key role of this process in restoring the peaceful life of Ukrainian communities and districts in the post-war period. This problem becomes especially relevant for the territories of Ukraine that were under occupation or suffered as a result of enemy shelling. Based on the results of the research, conclusions were drawn and the directions of further scientific research on this issue were outlined.

Key words: inclusive basics, urban agglomerations, decentralization reform, features of agglomerations, rural-urban agglomeration formations, prerequisites and factors for the formation of rural-urban agglomerations, Ukrainian and international context.

УДК 005.412:911.374/.375-
044.964:332.122(477+100)

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.88-3>

Лопатинський Ю.М.

д.е.н., професор, завідувач кафедри
бізнесу та управління персоналом,
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича

Lopatynskiy Yurii

Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку глобалізації, який характеризується посиленням суперечливості розвитку урбанізації та руралізації як в розвинутих країнах, так і в країнах що розвиваються, зростає роль агломераційних утворень у розв'язанні соціально-економічних, екологічних і політичних проблем, які постали перед світовою спільнотою. В Україні зростання ролі агломерацій у розвитку різних сфер суспільного життя, крім зазначених чинників, обумовлено також наслідками реформи децентралізації публічної

влади та управління, умовами воєнного стану, в якому перебуває країна. Відповідно, активізувалися наукові дослідження за зазначеним напрямом. Представники різних наукових дисциплін як в Україні, так і за кордоном приділяють значну увагу функціонуванню не тільки класичних (міських) агломерацій, а й інших різновидів агломераційних утворень. Зокрема вітчизняними авторами за останні роки опубліковано наукові праці, присвячені різним аспектам інклюзивного розвитку сільсько-міських агломерацій. Проте ці публікації залишаються

поки що поодинокими й такими, що не привернули належної уваги з боку наукової спільноти України. Разом з тим, у країнах ЄС, Азії, Африки, Північної та Латинської Америки за останні два десятиліття опубліковано чимало наукових робіт з цієї проблематики, хоча сам термінологічний конструкт «сільсько-міські агломерації» в них не використовується. З огляду на це, теоретичної та практичної актуальності набуває питання щодо порівняння відповідного вітчизняного та зарубіжного наукового дискурсу, що відбиває реальну практику функціонування агломерацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Насамперед приділимо увагу публікаціям з досліджуваної проблематики вітчизняних авторів. Серед них – праці, в яких розглядаються: класифікація агломерацій України за кількістю населення [1] (З. О. Сірик, В. Л. Засадній); законодавче підґрунтя утворення агломерацій [2] (О. Л. Дронова, Я. С. Лис); еволюція агломераційних утворень [3] (О. М. Ізаров, І. О. Ізаров); характеристика сільської та районної агломерацій [4] (А. Ткачук, О. Сергієнко, О. Лайко та ін.); визначення особливостей феномену сільсько-міських агломерацій, спрямованості їх розвитку на засадах інклюзивності [5–7] (О. І. Павлов, І. О. Павлова, О. І. Павлов-молодший та ін.).

Центральною темою праць зарубіжних вчених з цієї теми є взаємовідносини між сільськими та міськими районами, інтеграція їхніх зусиль у вирішенні спільних проблем розвитку на засадах інклюзивності, підвищення ролі у суспільному розвитку малих та середніх міст, а також сільських ландшафтів. Зокрема С. Сайріак і М. Фіроз [8] обґрунтовують концептуальну модель сільсько-міських поселень індійського штату Керала, яка доводить безпідставність дихотомічної класифікації населених пунктів. А. Каттанео та співавтори [9] наголошують на тому, що просторовий розвиток сільсько-міського континууму базується на ефективних взаєминах між місцями. Е. Раваццолі, Х. Гетч і К. Хоффманн [10] доводять виправданість «розумних» територіальних відносин як концептуальної основи подолання диспропорцій розвитку між сільськими та міськими районами у гірських регіонах Італії. Посилаючись на докладні звіти про життя мігрантів із сільської місцевості Танзанії, Б. Інґелерс та співавтори [11] вказують, що засобом інклюзивного зростання та скорочення бідності є другорядні міста. На прикладі розвитку Північної Йорданії А. А. Гараібек та співавтори [12] переконують в тому, що причинами послаблення інклюзії між сільськими містами та адміністративними центрами округів є повільне переміщення послуг громадським транспортом та погана дорожня мережа. На переконання І. Хана, І. Дена, Р. Ні [13] інклюзивному розвитку сільських та міських районів сприяє всеосяжна стратегія китайського уряду,

яка спрямована на встановлення симбіотичних відносин між ними.

Відтак, попри наявну специфіку розвитку агломераційних утворень на інклюзивних засадах у тих чи інших країнах, у них є багато спільного, що підтверджується сучасними публікаціями українських та зарубіжних авторів.

Постановка завдання. Мета дослідження – окреслення перспектив розвитку сільсько-міських агломераційних утворень на засадах інклюзивності на основі аналізу вітчизняного та міжнародного контексту. Для її реалізації сформульовано такі завдання: з'ясувати сутність, спільні та відмінні риси міських та сільсько-міських агломерацій; виявити чинники формування сільсько-міських агломераційних утворень в Україні та в зарубіжних країнах; охарактеризувати специфіку розвитку українських сільсько-міських агломерацій на засадах інклюзивності у порівнянні з їх зарубіжними аналогами.

Виклад основного матеріалу дослідження.

При дослідженні розвитку агломераційних утворень на інклюзивних засадах враховується національна специфіка країн, а також відмінності у соціально-економічному рівні розвинутих країн та країн, що розвиваються. Що стосується України, то незважаючи на доволі тривалу практику функціонування агломерацій, законодавче закріплення їх визначення з'явилося лише декілька років тому. Йдеться про Державну стратегію регіонального розвитку на 2021–2027 роки, в якій агломерації визначаються як ««територіальне скупчення населених пунктів (насамперед міст), що формують цілісні суспільно-територіальні утворення з чисельністю населення понад 500 тис. осіб. Агломерації є територіями концентрації населення, капіталу та бізнесу і мають інтенсивні господарські, трудові, культурно-побутові зв'язки з навколишніми територіями, характеризуються високим рівнем розвитку інфраструктури, економіки, надання послуг населенню» [14].

Зауважимо, що визначення нижньої межі агломерації за кількістю населення, в нашому випадку – це 500 тис. осіб, є відносним критерієм (з огляду на світову практику), а тому недостатньо продуктивним у когнітивному сенсі.

Щодо загальної кількості агломерацій в Україні, то до реформи децентралізації їх нараховувалося близько двох десятків. Оскільки їх статус не мав нормативно-правового закріплення, в літературі згадуються національні, регіональні, міські агломерації. Навіть було окремо виділено Колінковецько-Недобоївську сільську агломерацію, яка історично сформувалася в Чернівецькій області, яка є скупченням десятка близько розташованих сіл з кількістю населення трохи більше, ніж 30 тис. осіб. На цьому тлі більш «справжньою» виглядала Дрогобицька агломерація Львівської області з населенням понад 200 тис. осіб [4, с. 22]. Її ресурсною

базою була сировина промислового походження, яка слугувала основою розвитку видобувної галузі, яка наразі занепала. Проте тепер будуть в нагоді мінеральні води, гірські ландшафти та історико-етнографічний туризм.

В одній з наукових публікацій 2024 року, наводиться оновлена статистика щодо агломерацій в Україні, кількість яких сягає 49 одиниць. Серед них – 7 великих (кількість населення понад 1 млн осіб), 13 середніх (від 500 тис. до 1 млн осіб), 13 слабозрозвинутих (від 300 до 500 тис. осіб) та 16 зародкових (від 100 до 300 тис. осіб) [1, с. 305], що формує базу для порівнянь і оцінок.

З приводу наведених даних зазначимо, що при класифікації агломерацій, автори використовують різні критерії – кількість населення та ступінь розвинутості агломерацій. Крім того, не вказується, про які саме агломерації йдеться, оскільки відсутні їх назви та характеристики. Враховуючи тенденцію деіндустріалізації України, сподіватися на зростання кількості міських (урбанізованих) агломерацій на сьогодні немає підстав.

У згадуваних раніше працях О. І. Павлова, І. О. Павлової та О. І. Павлова-молодшого у науковий обіг було введено понятійний конструкт «сільсько-міські агломерації». До цього типу агломерацій авторами віднесено деякі об'єднані територіальні громади та більшість новоутворених районів, адміністративними центрами яких є малі та середні міста, а їх склад населення, ресурси та функції зорієнтовані на аграрну та руральну спрямованість розвитку. Тим самим у вказаних агломераціях у результаті реалізації завдань реформи децентралізації, створено передумови їх розвитку на інклюзивних засадах. На наш погляд, такий підхід є перспективним як з наукового погляду, так і практичного, а тому заслуговує на увагу науковців, представників органів місцевого самоврядування та органів державної влади.

У цьому сенсі також представляє інтерес питання щодо популярності такого пізнавального підходу серед зарубіжних дослідників. Передусім зауважимо, що існують різні концептуальні засади щодо тлумачення сутності класичних (міських) агломерацій. Так, китайські автори ще у 2017 році запропонували розрізняти урбанні (кластерні) агломерації та агломерації суто міські. Перший тип агломерацій має ієрархічну структуру, представлену великими, середніми та малими містами, а також сільськими населеними пунктами, тоді як другий – малими містами, пов'язаними між собою економічно та технологічно [15, с. 135].

Беручи до уваги дифузійний розвиток міських агломерацій Китаю, Я. Хе та співавтори [16, с. 54] обґрунтовують модель місько-сільської поліцентричної агломераційної мережі.

Сучасний розвиток індійських штатів зі щільно агломерованими ділянками землі свідчить про

усунення відмінностей між міськими та сільськими районами, що перебувають в єдиному континуальному просторі [17, с. 3132]. Дослідники з Індії підкреслюють ключове значення малих і середніх міст для інклюзивного розвитку, просторового перерозподілу багатства від великих агломерацій до другорядних міст та сільських агломерацій [18].

Вчені, що досліджують розвиток агломерацій в Непалі та Болівії, звертають увагу на вражаюче зростання малих та середніх агломерацій, яке відбувається завдячуючи перерозподілу ресурсів за рахунок зниження темпів розвитку великих агломерацій [19].

Досвід країн Центральної та Східної Європи переконує в тому, що в умовах прискореного розвитку урбанізації неконтрольоване та нерегульоване просторове розширення великих агломерацій веде до маргіналізації сільських територій, віддалених від центрів цих утворень, поглиблює просторову нерівність й значно утруднює процес формування в їх межах інклюзивного середовища [20].

Отже, вітчизняна та зарубіжна практика функціонування агломераційних утворень засвідчують їх складну структуру, яка не обмежується суто міськими агломераціями. Під впливом комплексу чинників формуються різні типи та різновиди цих утворень.

Зокрема в Україні внаслідок упровадження адміністративно-розпорядчих рішень влади сформувалися сільсько-міські агломерації. Незважаючи на те, що дане словосполучення не вживається вченими при оцінці взаємовідносин між містами та селами, сама ідея щодо наявності симбіотичних сільсько-міських зв'язків, які встановилися в межах відповідного континуального простору, втілена в реальну практику як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються. Вагоме значення у формуванні сільсько-міського континуму належить малим та середнім містам. І не так важливо, якою є кількість населення малих міст: до 50 тис осіб в Україні чи до 500 тис. – в Китаї. Порівнюються не масштаби суспільних перетворень, а їх сутнісні характеристики.

Хоча сільсько-міські агломерації в Україні перебувають у зародковому стані, тим не менш у пізнавальних та прикладних цілях доцільно з'ясувати їх спорідненість з міськими агломераціями та відмінності між ними (табл. 1).

На підставі наведених в таблиці 1 даних можна констатувати, що протиставлення міських агломерацій сільсько-міським агломераційним утворенням виглядає так само неконструктивно, як й дихотомічний погляд на міські та сільські населені пункти. Певною мірою прояв міських рис дає знати про себе через їх несхожість з сільськими рисами. Однак тривале співіснування міського та сільського феноменів веде до утворення «змішаного» типу соціально-просторових утворень, які, з одного

Таблиця 1

Спільне та відмінне між міськими та сільсько-міськими агломераціями

Спільні риси	
<ul style="list-style-type: none"> • Кластерна форма організації системи розселення • Взаємозалежність між центром агломерації та іншими населеними пунктами • Концентрація населення, економічного, соціально-культурного, наукового потенціалу, інфраструктури в містах агломерації • Наявність континуального простору для узгодженого розвитку • Система розселення, яка охоплює два та більше населених пунктів • Місце спільного використання території та ресурсів • Щільність ринку праці, нерухомості та землі • Наявність інтенсивних виробничих, трудових, культурно-побутових та інших зав'язків між центром агломерації та іншими населеними пунктами 	
Відмінні риси	
Міські агломерації	Сільсько-міські агломерації
<ul style="list-style-type: none"> • Значна кількість населення та висока його щільність • Наявність розвинутої транспортної мережі та засобів пересування • Маятникова міграція населення • Високий рівень індустріального розвитку • Наявність як мінімум одного великого міста • Високий рівень розвитку науки, освіти, охорони здоров'я та інфраструктурних послуг • Дефіцит земельної площі • Домінування в системі розселення та розвитку центру агломерації • Незадовільний екологічний стан території • Переважання промислової та урбанної спрямованості розвитку 	<ul style="list-style-type: none"> • Їх утворення є результатом прийняття адміністративно-розпорядчих рішень влади та добровільного об'єднання громад • Мала кількість населення та низька його щільність • Велика площа у тому числі й незабудованої території • Концентрація населення, ресурсів, інфраструктури, послуг в центрі агломерації • Недиверсифікована зайнятість населення • Значна частка сільського населення • Переважання аграрної та руральної спрямованості розвитку • Відсутність значних диспропорцій у рівні та якості життя мешканців центру агломерації та інших населених пунктів

Джерело: складено автором з використанням [3; 6; 14; 22]

боку, відображають сутнісні характеристики міст і сіл, проте відрізняються від них – з іншого боку.

Наявність спільних рис міських і сільсько-міських агломерацій обумовлена еволюцією суспільного розвитку, логіка якого пов'язана з розгортанням індустріалізації, урбанізації, субурбанізації та сільської урбанізації.

Формування міських агломерацій і поява сільсько-міських агломераційних утворень мають свою передісторію, яка у першому випадку асоціюється з розвитком процесу урбанізації, та здійсненням реформи децентралізації – в другому. Це підтверджується й відповідною практикою країн ЄС, Азії, Африки, Північної та Латинської Америки.

Створення в Україні у процесі реалізації реформи децентралізації в просторових межах адміністративно-територіальних одиниць базового та районного рівнів сільсько-міських агломерацій є проявом синергетичного ефекту залучення міського та сільського населення до процесу формування відповідного інклюзивного середовища.

Проблематика інклюзивного розвитку сільсько-міських агломерацій певною мірою є похідною від наявних диспропорцій розвитку міст і сіл, тому не випадково в публікаціях українських авторів наголос робиться на 1) вирішенні проблем найбільш вразливих верств населення; 2) створенні рівних можливостей соціально-економічного життя;

3) ефективному механізмі перерозподілу соціальних переваг; 4) реорганізації підходів до влади, управління та визнання прав людини і груп населення; 5) розширенні можливостей самореалізації населення територій [21, с. 74].

Реалізація цих завдань потребує узгодженого, гармонійного та збалансованого розвитку природних, економічних, соціальних та людських ресурсів сільсько-міських агломерацій, їх спільної інфраструктури.

За таких умов агломерації перетворюються на ключовий інструмент розвитку територій, забезпечуючи високу якість життя населення та створюючи комфортне середовище для розвитку бізнесу, підвищуючи конкурентоспроможність громад і районів [22, с. 86].

Інклюзивність сільсько-міських агломерацій досягається завдяки згуртованості сільського та міського населення, яке мешкає в їх просторових межах.

Іншою умовою створення інклюзивного сільсько-міського агломераційного середовища є залучення усіх прошарків населення до економічного, політичного та соціально-культурного життя громад та районів.

Висновки з проведеного дослідження. Український і міжнародний досвід розвитку сільсько-міських агломераційний утворень засвідчує, що ці утворення мають як спільні, так і відмінні риси

з міськими агломераціями. Порівняння цих агломерацій як різного типу систем розселення, дає підстави для певних узагальнень щодо їх розвитку на засадах інклюзивності.

Перш за все, при подібності трансформації міських агломерацій в Україні та в зарубіжних країнах, її наслідки не є однаковими (з погляду інклюзивності) для розвитку такого їх різновиду як сільсько-міські агломерації. Так, у зарубіжних країнах континуальні агломераційні утворення «місто–село», центрами яких є малі та середні міста, «вийшли» із міських агломерацій під впливом суперечливих конвергентно-дивергентних тенденцій, які є похідними від розгортання в їх просторових межах урбанізації та руралізації. В Україні ж в результаті деіндустріалізації, занепаду промисловості, маргіналізації значної частини сільської місцевості та скорочення обсягу ВВП, призупинилося формування нових міських агломерацій. Тому в умовах активізації процесу руралізації реальні кроки на шляху до створення інклюзії добробуту та формування інклюзивного середовища через залучення широких верств населення до участі в економічному, політичному та соціально-культурному житті відбулися на рівні об'єднаних територіальних громад і нових районів. По суті, сам процес формування об'єднаних територіальних громад та укрупнення районів став початком руху до створення інклюзії, яка передбачає в кінцевому випадку подолання диспропорцій між селами та містами.

Звісно, досягнення бажаного результату розвитку сільсько-міських агломераційних утворень на інклюзивних засадах потребує чималих зусиль передусім мешканців громад та районів.

Враховуючи необхідність здійснення системних перетворень з відновлення мирного життя у повоєнний період, існує реальна потреба у вивченні відповідного зарубіжного досвіду та кращої вітчизняної практики щодо подібної трансформації із залученням до цього процесу інклюзивних механізмів та інструментів. Виконання такого вкрай важливого та складного завдання потребує подальших наукових розвідок за зазначеним напрямом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сірик З. О., Засадній В. Л. Теоретичні засади дослідження агломераційних чинників інвестиційної привабливості громад. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 1. С. 302–309. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-51>
2. Дронова О. Л., Лис Я. С. Управління міськими агломераціями: європейський досвід для реформ в Україні. *Український географічний журнал*. 2016. № 1. С. 47–53.
3. Ізаров О. М., Ізарова І. О. Міські агломерації: пропозиції законодавчої ініціативи. *Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури*. 2017. Випуск 66. С. 8–14.

4. Ткачук А., Сергієнко О., Лайко О., Ватаманюк О., Наталенко Н., Дацишин М., Ткачук Р. та Корчинський С. Аналітична записка. *Огляд ситуації щодо реалізації партнерств міських та сільських територіальних громад в умовах децентралізації та змін державної регіональної політики в Україні*. Київ: Інститут громадянського суспільства, 2019. 82 с.

5. Pavlov, O. I., Pavlova, I. O., & Pavlov, O., I.-Jr. (2024). The Phenomenon of Inclusiveness of United Territorial Communities and Districts of Ukraine. *The Journal of Rural and Community Development*. Vol. 19 (1). P. 133–155.

6. Pavlov O., Pavlova I., Pavlov O.- Jr., Didukh S., Lagodiienko V. Inclusive Development of Rural-Urban of Ukraine: capacity, sectoral and socio-economic orientation, trends. *European Countryside*. 2024. Vol. 16 (2). P. 367–391. DOI: 10.2478/euco-2024-0062

7. Павлов О. І., Павлова І. О., Павлов О. І.-мол. Інклюзія сільсько-міських агломерацій: світова та українська практика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Вип. 43. С. 118–122. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-43-20>

8. Cyriak S., Firoz M. S. Dichotomous Classification and Its Implications for Spatial Planning: The Case of Settlements on the Rural-Urban Development Continuum in Kerala, India. *Land use policy*. 2022. Volume 114. 105992 <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.105992>

9. Cattaneo A., Adukia A., Brown D. L., Christiaensen L., Evans D. K., Haakenstad A., McMenomy T., Partridge M., Vaz S., Weiss D. J. Economic and social development along the urban–rural continuum: New opportunities to inform policy. *World Development*. 2022. 157. 105941. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022.105941>

10. Ravazzoli E., Götsch H., Hoffmann C. Smart Territorial Relationships: A Conceptual Framework to Cope with the Rural-Urban Divide in Mountainous Regions. *Smart and Sustainable Planning for Cities and Regions*. 2018. P. 601–613. DOI: 10.1007/978-3-319-75774-2_41

11. Ingelaere B., Christiaensen L., Weerdt J. De, Kanbur R.. Why secondary towns can be important for poverty reduction – A migrant perspective. *World Development*. 2018. Volume 105. P. 273–282. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.12.025>

12. Gharaibeh A. A., Alhamad M. N., Al-Hassan D. A. et al. The impact of the spatial configuration of socioeconomic services on rural–urban dependencies in Northern Jordan. *GeoJournal*. 2022. Volume 87. P. 4475–4490. <https://doi.org/10.1007/s10708-021-10504-4>

13. Han Y., Deng Y., Ni R. Why small towns are shrinking: The spatial heterogeneity of small towns shrinkage and the impact of it from the perspective of rural-urban interaction in China. *PLoS ONE*. 2023. Volume 18 (11). e0293889. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0293889>

14. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.08.2024 року)

15. Fanga C., Yu D. Urban agglomeration: An evolving concept of an emerging phenomenon. *Landscape and Urban Planning*. 2017. Volume 162. P. 126–136. <http://dx.doi.org/10.1016/j.landurbplan.2017.02.014>

16. He Y., Zhou G., Tang C., Fan S., Gu X. The spatial organization pattern of urban-rural integration in urban agglomerations in China: An agglomeration-diffusion analysis of the population and firms. *Habitat International*. 2019. Volume 87. P. 54–65. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2019.04.003>

17. Sunny D. & Thomas J. I. Exploring the rural-urban continuum model in Kerala. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*. 2021. Volume 12 (3).

18. Denis E. & Marius-Gnanou K. Toward a better appraisal of urbanization in India. A fresh look at the landscape of morphological agglomerates. *Cybergeo: Revue européenne de géographie / European journal of geography*. 2011. Volume 569. P. 1–32. (10.4000/cybergeo.24798). (halshs-00771514).

19. Hatcher C., Carter J., Castillo M. del & Pant, Y. Small and medium-sized towns – an untapped potential for inclusive development? Rural 21. *International Journal for Rural Development*. 2018. Volume 52 (4). P. 26–28.

20. Lang T., Burneika D., Noorköiv R., Plüschke-Altöf B., Pociūtė-Sereikienė G. & Sechi G. Socio-spatial polarisation and policy response: Perspectives for regional development in the Baltic States. *European Urban and Regional Studies*. 2022. Volume 29 (1). P. 21–44. DOI: 10.1177/09697764211023553

21. Бородіна О. М., Прокопа І. В. Інклюзивний сільський розвиток: науковий дискурс. *Економіка і прогнозування*. 2019. № 1. С. 70–75.

22. Коркуна О. І. Агломерації як полюси економічного зростання територій. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Випуск 1 (129). С. 86–90.

REFERENCES:

1. Siryk Z. O., Zasadnii V. L. (2024) Teoretychni zasady doslidzhennia ahlomeratsiinykh chynnykiv investytsiinoi pryvablyvosti hromad [Theoretical foundations of the study of agglomeration factors of the investment attractiveness of communities]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 1. pp. 302–309. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-51>. (accessed August 10, 2024)

2. Dronova O. L., Lys Ya. S. (2016) Upravlinnia miskymy ahlomeratsiinyamy: yevropeyskyi dosvid dlia reform v Ukraini [Management of urban agglomerations: European experience for reforms in Ukraine]. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal – Ukrainian Geographical Journal*, vol. 1. pp. 47–53. (accessed August 10, 2024)

3. Izarov O. M., Izarova I. O. (2017) Miski ahlomeratsii: propozyzii zakonodavchoi initsiatyvy [Urban agglomerations: legislative initiative proposals]. *Visnyk Odeskoi derzhavnoi akademii budivnytstva ta arkhitektury – Bulletin of the Odessa State Academy of Construction and Architecture*, vol. 66. pp. 8–14. (accessed August 10, 2024)

4. Tkachuk A., Serhienko O., Laiko O., Vatamaniuk O., Natalenko N., Datsyshyn M., Tkachuk R. ta Korchynskiy S. (2019) *Analychna zapyska. Ohliad sytuatsii shchodo realizatsii partnerstv miskykh ta silskykh terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii ta zmin derzhavnoi rehionalnoi polityky v Ukraini* [Analytical note. Overview of the situation regarding the implementation of partnerships of urban and rural territorial communities in the conditions of decentralization and changes in state regional policy in Ukraine]. Kyiv: Instytut hromadianskoho suspilstva, 82 p. (in Ukrainian)

5. Pavlov O. I., Pavlova I. O., & Pavlov O., I. -Jr. (2024). The Phenomenon of Inclusiveness of United Territorial Communities and Districts of Ukraine. *The Journal of Rural and Community Development*, vol. 19 (1). pp. 133–155.

6. Pavlov O., Pavlova I., Pavlov O- Jr., Didukh S., Lagodiienko V. (2024) Inclusive Development of Rural-Urban of Ukraine: capacity, sectoral ana socio-economic orientation, trends. *European Countryside*, vol. 16 (2). pp. 367–391. DOI: 10.2478/euco-2024-0062

7. Pavlov O. I., Pavlova I. O., Pavlov O. I.-mol. (2022) Inkliuziia silsko-miskykh ahlomeratsii: svitova ta ukrainska praktyka [Inclusion of rural-urban agglomerations: global and Ukrainian practice]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy*, vol. 43. pp. 118–122. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-43-20>. (accessed August 12, 2024)

8. Cyriak S., Firoz M. S. (2022) Dichotomous Classification and Its Implications for Spatial Planning: The Case of Settlements on the Rural-Urban Development Continuum in Kerala, India. *Land use policy*, vol. 114. 105992 <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.105992>

9. Cattaneo A., Adukia A., Brown D. L., Christiaensen L., Evans D. K., Haakenstad A., McMenemy T., Partridge M., Vaz S., Weiss D. J. (2022) Economic and social development along the urban-rural continuum: New opportunities to inform policy. *World Development*. 157.105941. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022.105941>

10. Ravazzoli E., Gütsch H., Hoffmann C. (2018) Smart Territorial Relationships: A Conceptual Framework to Cope with the Rural-Urban Divide in Mountainous Regions. *Smart and Sustainable Planning for Cities and Regions*, pp. 601–613. DOI: 10.1007/978-3-319-75774-2_41

11. Ingelaere B., Christiaensen L., Weerdt J. De, Kanbur R. (2018) Why secondary towns can be important for poverty reduction – A migrant perspective. *World Development*, vol. 105, pp. 273–282. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.12.025>

12. Gharaibeh, A. A., Alhamad, M. N., Al-Hasan, D. A. et al. (2022) The impact of the spatial configuration of socioeconomic services on rural-urban dependencies in Northern Jordan. *GeoJournal*, vol. 87. pp. 4475–4490. <https://doi.org/10.1007/s10708-021-10504-4>

13. Han Y, Deng Y, Ni R. (2023) Why small towns are shrinking: The spatial heterogeneity of small towns

shrinkage and the impact of it from the perspective of rural-urban interaction in China. *PLoS ONE*. 18 (11): e0293889. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0293889>

14. Derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na 2021–2027 roky: zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy [State regional development strategy for 2021–2027: approved by a resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (accessed August 12, 2024)

15. Fanga C., Yu D. (2017) Urban agglomeration: An evolving concept of an emerging phenomenon. *Landscape and Urban Planning*, vol. 162, pp. 126–136. <http://dx.doi.org/10.1016/j.landurbplan.2017.02.014>

16. He Y., Zhou G., Tang C., Fan S., Gu X. (2019) The spatial organization pattern of urban-rural integration in urban agglomerations in China: An agglomeration-diffusion analysis of the population and firms. *Habitat International*, vol. 87, pp. 54–65. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2019.04.003>

17. Sunny D. & Thomas J. I. (2021). Exploring the rural-urban continuum model in Kerala. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*, vol. 12 (3), pp. 3132–3139.

18. Denis E. & Marius-Gnanou K. (2011). Toward a better appraisal of urbanization in India. A fresh

look at the landscape of morphological agglomerates. *Cybergeo: Revue européenne de géographie / European journal of geography*, vol. 569, pp. 1–32. (10.4000/cybergeo.24798). (halshs-00771514).

19. Hatcher C., Carter J., Castillo M. del & Pant, Y. (2018). Small and medium-sized towns – an untapped potential for inclusive development? *Rural 21. International Journal for Rural Development*, vol. 52 (4), pp. 26–28.

20. Lang T., Burneika D., Noorkx R., Płyszke-Altof B., Pociūtė-Sereikienė G. & Sechi G. (2022). Socio-spatial polarisation and policy response: Perspectives for regional development in the Baltic States. *European Urban and Regional Studies*, vol. 29 (1), pp. 21–44. DOI: 10.1177/09697764211023553

21. Borodina O. M., Prokopa I. V. (2019) Inkliuzyvnyi silskyi rozvytok: naukovyi dyskurs [Inclusive rural development: scientific discourse]. *Ekonomika i prohnozuvannia – Economics and forecasting*, vol. 1, pp. 70–75. (accessed August 12, 2024).

22. Korkuna O. I. (2018) Ahlomeratsii yak poliusy ekonomichnoho zrostannia terytorii [Agglomerations as poles of economic growth of territories]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, vol. 1 (129), pp. 86–90. (accessed August 12, 2024).